

SISUSELETUS

«Põhja piiril seisis pere,
Tugev talu kaljudella
Taara tammemetsa ääres.
Sealtap tõusis kuulus sugu,
Kange Kalevite seltsi.
Ehk küll pojad perekaupa
Isa suuruseks sirgusid,
Õitses isa olemine,
Meelemõistus, märkamine
Viimselt-sündind võsukesel.
Tänapäeval tema kohta
Muud ei oska nimeks mõista,
Kui et igal kuulutusel
Kalevipojaks

nimetab.

Selle poja jälgedelle
Saavad jõed jooksemaie,
Linnud ladvista laulema,
Käod kulda kukkumaie.

I vaatus

1. pilt

Laske neiud lagedalle,
Laske murule mängima!
Need on neiud teinud tööda,
Kaua kangasta kudunud.
Lähetame laululained
Vastu päeva veeremaie,
Tõusu poole tuikumaie,
Koidu poole kõikumaie.
Kalevite kallim poega,
Linda leina lepitaja,
Kasvas karjapoisiliseks,
Kosus künnimeheliseks,
Tõusis tamme tugevuseks.
Kalevite noored pojad
Läinud metsa luusimaie,
Linnu jälgesid ajama,
Põdra jälgi püüdemaie,
Liha söögiks, nahka katteks.
Kalevite kallim poega
Tuli seltsis sõpradega

Kiirel sammul kodu poole.
Lausa tõuseb lauluilu
Kui see päike pilve paisust,
Ajab meele ärkamaie,
Mõtted lustil mõlkumaie.
Linda, kurba leskinaine,
Leinas lahkund armukesta,
Nuttis närtsind abikaasat.
Kalevite kallim poega,
Linda leina lepitaja,
Kurvastuse kustutaja.
Mis seal lese õue alla
Kaksipidi kõnnitakse,
Salamahiti sõidetakse?
Oh sa, kaval kosilane,
Pettelikku peiukene,
Kust sa teadsid siia tulla?
Kalevite kallist leske
Kurjal kombel kimbutada,
Kui ei kotkapoegi kodu,
Eite olnud kaitsemassa?
Soolasortsi, sõnatarka,
Kurba leske kiusamassa,
Nõukat naista püüdemassa.
Eit aga mõistis, vastu kostis:
«Mina ei lähe mehele,
Kana, ei teisele kaasale,
Tedreke ei võta teista.»
Soolasortsi, sõnatarka,
Kurjemaida kukuteles,
Vihasemaid veereteles.
Mehed tõtsid mitmekesi
Üle laia lagedate
Kiirel sammul kodu poole,
Lustihelin tõusis lauvalt,
Naljakära kamberista.
Linda oli laulusuuga
Viburitva vibutelles
Kangeid poegi kasvatanud,
Toitu neile toimetanud,
Kehakatet soetanud.
Mis seal lese õue alla
Kaksipidi kõnnitakse,

Salamahiti sõidetakse?
Tuli tuuslar, tuuletarka,
Võttis lese väekaua,
Varga kaupa kammitssasse.
Ehmatanud eidekene
Saand ei aega vastu panna.
Linda palus ainekeelil,
Palus pääsmist tuuslarilta,
Palus appi metsalisi,
Appi häida inimesi,
Palus appi kaasa kuju.
Aike astus äkilisti
Ähvardades röövli teele,
Pikker põrutas pilvesta.
Lendev-kiirusega loodi
Kalevite karske leski
Kõrgeks kaljukivi-pakuks.
Mehed jõudsid õue alla,
Veeresisivad väravalle.
Märkasivad mehepojad,
Ei ole lugu õieti.
Kalevite kallim poega,
Lese leina lepitaja,
Kurvastuse kustutaja,
Oli mõtteid teise teele,
Arvamisi iserajal
Lendamaie läkitanud:
«Ära võta aega viita,
Kauemini kõhelda!
Tõtta kiirelt Põhja poole,
Kiirustelles kaugemalle,
Röövelida rookimaie!»

2. pilt

Vetelainetelle veeres
Kerkidelles künkakene,
Sest sai lausa saarekene,
Kaunis tükki kuiva maada.
Kalevite kange poega
Siruteles väsind selga,
Istuteles isteluida
Sammeldunud kivi sülle.
Laulukeermed kerkimaie,
Kargasivad kõrvadesse,
Piiga kena pillikene,

Neiulikku noori hääli.
Istus ilus laululindu,
Kuldanokka neiukene,
Saare piiga, peenikene.
Nägi murul noore mehe,
Nägi kaldal kangelase,
Läks siis veidi ligemalle.
Saivad sõnu sahkamaie,
Juttu lausalt lahutama,
Kuni armu kütkendused,
Sõpruspaelte sidemed
Südan saivad sulutama,
Meelta metsa eksitama.
Soolasortsi, sõnatarka,
Muru varjul roomaskille,
Kivi taga kükakille,
Manasõna meelitusel,
Salasõna sajatusel
Kutsus kivi keerlemaie.
Kallis Kalevite poega
Silmi unest selgitelles
Nägi kivi veeremassa,
Mõõka mõnusat tabamas,
Miska teda kivi alla
Muljutelles mattanekse.
Saare piiga, peenikene,
Noori kukku kostis nõnda:
«Mine mõõka otsimaie,
Tugevamat tabamaie,
Võimsat kaugelt kuulamaie,
Pööra Põhja piiridelle.»
Soolasortsi, sõnatarka,
Manasõna meelitusel,
Salasõna sajatusel
Lükkas piiga ligemalle
Äkilise serva peale,
Sestap sammu komistetes
Üle kaela merre kukkus.
Laine kattis, vesi mattis
Saare piiga, peenikese.

3. pilt

Tugev käsi lõhkus laineid,
Peksis laineid merepinnal.
Jõudis Kalevite poega,

Kangelaste kasvandikku
Soome ranna kallastele.
Soomes elas kuulus seppa,
Sõjariista sünnitaja.
Kalevipoeg, kangelane,
Astus sepa läve alla:
«Kas teil hüva mõõka müüa,
Tugevamat terariista,
Mis ei murdu mehe käessa?»
Sepa pojad, sellikesed,
Põlev-silmil pajatama:
«Lorise sa lobasuuga,
Lorise, mis meelel lustid?»
Kalevipoeg kostis vastu
Nõnda, et seinad kõikusid,
Aluspalgid paukusivad.
Mehed läksid mässamaie,
Hullu peaga undama.
Soome seppa, raudakäppa,
Sundis aga sellikesta
Kambrist tuua katsekaubaks
Mõne mõnusama mõõga.
Kalevite kange poega
Mõõga pikkust mõõtemaie,
Tera kindlust tunnistama.
Tera pudenes tükkideks.
Võttis varmalt teise mõõga,
Võttis kätte kolmandama.
Tera pudenes tükkideks.
Vana kuulus Soome seppa,
Tahmamusta taadikene
Püüdis mitme selli seltsis
Sepilista sobitada,
Salalista sünnitada.
Sestap tulda topitie,
Lõõtsa suhu sunnitie,
Kaste vahel katsutie,
Pinni vahel painutati,
Kas sest sünnib mõõka hüva,
Tarbelikku terariista.
Kalevite kallim poega
Rõõmsal meelel pajatama:
«See'p see sündinud sõja-
riista,
Mehe kangema käele!»

II vaatus

4. pilt

Siin on mõnus katsekohta
Paras liisuheite paika;
Hiiest ilmub Taara silma,
Vanaisa lahke vaade.
Kes jääb riigi valitsejaks,
Kalli rahva kaitsejaksi?
Kuidas vana Kalev käskind,
Enne surma ette seadnud:
Riik peab jääma jagamata,
Ühe poja voli alla,
Kangemalle kaitsevallaks.
Kalevite kallim poega,
Tema teistest tugevam,
Käte sooned tal kangemad,
Sõrmeküüned tal kindlamad,
Silmasihti tal osavam,
Meelemõistus tal mõnusam.
Nõnda võeti noorem venda
Isamaale valitsejaks,
Kõrgendati kuningakski.

5. pilt

Aga rikas iluaega,
Päris õnnepõlvekene
Saa ei kaua kestemaie.
Toodi käsku Kaleville,
Kuulutusi kuningalle,
Kuidas vaenu veeremaie,
Sõda kipub sõitemaie.
Mehed seisku sõjamässul
Raudaseina tugevusel,
Seisku vastu vankumata,
Seisku toeksi teiste eessa!
Kalevite kange poega
Sortsi poegi sugemaie,
Vaenumehi vemmeldama.
Üürikese aja pärast
Oli sõda suigutatud,
Taplemine talitatud.

Aga Sortsi, sõdalane,
Nägi kena neidusida,
Kargas paksust põõstastikust
Kui see kulli kanadele.
Kes see astub kaitsejakski,
Veereb vaenu vastaseksi,
Kes see naisi kaitsemaie,
Vaenuviha vaigistama?
Vaenukirves, terariista,
Tappelikult tabadelles
Puistas nõnda pealikuida,
Mehe poegi muru peale.
Aga Sortsi, sõdalane,
Võttis neid varga volil
Kulliküüsilla käsile.
Veri nõuab vere hinda,
Ülekohtul pole uinu,
Kurjatööl ei kinnitusta!

6. pilt

Kalevite kange poega
Seadis sammud sõudevalle,
Rasket teeda rändamaie.
Meesi astus põrguteeda,
Sammu astus alta-ilma.
Põrgulase poisikesed
Kogusivad karjakaupa
Peremehe käsu peale
Vaenuväljal võitlemaie.
Kalevite kange poega
See ei kartnud sõdalaste,
Põrgukoorte pakitusi.
Sest ei viga võidumehel,
Sest ei kahju Kaleville,
Kui see, kui see raudaseina,
Tugev tammi tuuletuisul.

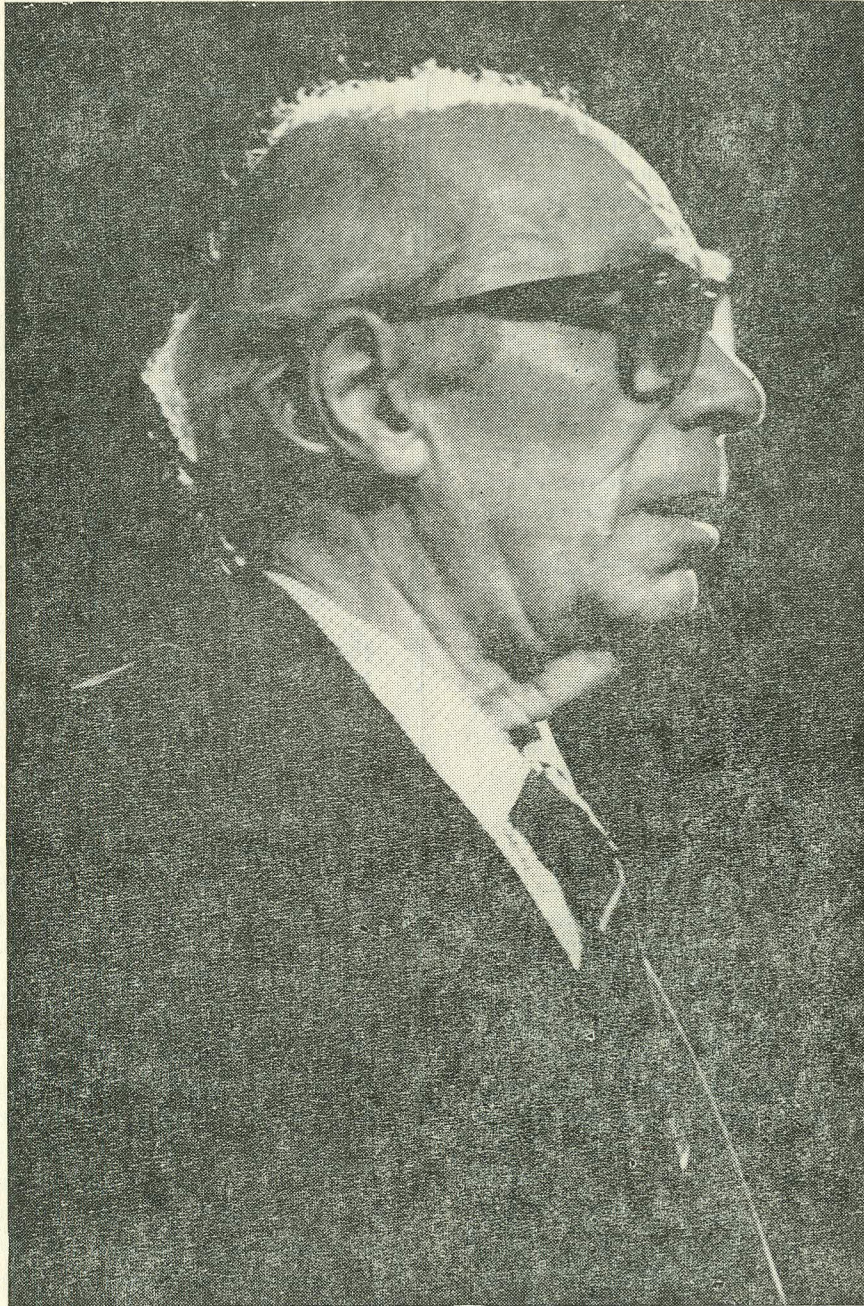
*Kaugema päevade kujud,
Varema aegade varjud,
Muistene kurbus ja mure,
Muistene kuldane kõne
Meelta oli mõlgutamas,
Palgeida paisutamas.*

Uued sõdalaste salgad
Asusivad asemelle.
Kalevite kange käsi
Mõnus mõõka mõllamisel
Niidab maha nurjatumaid,
Kargutab kui kasteheina.
Neiukesed, noorukesed,
Piigakesed, peenikesed,
Kammitsrauda kütkenatud,
Ahelaida asutatud.
Kalevite kallim poega
Kohe piigasis päästema,
Vargaküüsisit vallandama.
Nüüd on lõpnud leinaaega,
Kurba kiusatuse-põlvi,
Nüüd on õnnel hõiskamista!
Sarvik-taadil tuli taga,
Tegi teele tõkkeida,
Viskas kaljupakkusida,
Et ei Kalevite poega
Põrgu õue peale pääseks.
Kaua kestis kahevahel
Kange meeste katsumine,
Vihameeste võitlemine.
Põrgutaat sai paelutatud,
Surmavalu sündimisel
Langes maha lagedalle,
Veri valgus välja peale.

Epiloog

Kalevite kange poega
Koju jõudis kauge'elta.
Nüüd ei nuttu nurmedella,
Leinamist ei lepikussa
Ega kaebust kaasikussa.»

*Mis sealt riismeid riisusin,
Jälilt kokku keerutasin —
Laululõngakesi ketrasin,
Lõuendiksi lõksutasin,
Kalevi kangaksi kudusin.*

Helilooja, NSVL rahvakunstnik, Sotsialistliku töö kangelane, kolmekordne NSVL Riikliku preemia laureaat, professor EUGEN KAPP

HELILOOJA EUGEN KAPP

- 1908 — sündis 26. mail Astrahanis, kus ta isa Artur Kapp oli Muusikakooli direktoriks ja Muusikaühingu osakonna esimeheks
- 1920 — perekond kolis Tallinna
- 1923 — astus Tallinna Konservatooriumi klaveriklassi
- 1926 — läks üle oma isa kompositsiooniklassi
- 1931 — lõpetas konservatooriumi
- 1934 — kirjutas koos Evald Aavaga süüdi «Kalevipoeg» (Gerd Neggo balletistuudio jaoks)
- 1935 — kutsuti tööle konservatooriumisse
- 1938 — kirjutas avamängu «Kalevipoeg»
- 1941 — valmis esimene variant balleti «Kalevipoeg» 1. pildist (Andres Särevi libreto)
- 1941 — 1945 — tagalas. Oli üks Eesti Riiklike Kunstiasamblete asutajatest
- 1942 — Eesti NSV teenelise kunstitegelase aunimetus; kirjutas I Sümfoonia; Moskvas esitati muusikat «Kalevipojast» (klaveriduo)
- 1945 — taas konservatooriumi õppejõud; kirjutas oma esikooperi «Tasuleegid» (lavastati «Estonias»)
- 1946 — NSVL Riiklik preemia ooperi eest
- 1947 — sai konservatooriumi professoriks; valmis ballett «Kalevipoeg»
- 1948 — lavastati kogu ballett «Estonias»
- 1949 — NSVL Riiklik preemia «Kalevipoja» eest; kirjutas kantadi «Rahva võim» ja süüdi «Tallinna pildid»
- 1950 — valmis ooper «Vabaduse laulik» (lavastati «Estonias»); Eesti NSV rahvakunstniku aunimetus; «Kalevipoeg» lavastati «Vanemuises»
- 1951 — NSVL Riiklik preemia «Vabaduse lauliku» eest
- 1952 — konservatooriumi rektor (kuni 1965. aastani)
- 1953 — balleti «Kalevipoeg» uus lavastus «Estonias»
- 1956 — NSVL rahvakunstniku aunimetus; valmis ballett «Kullaketrajad» (lavastati «Estonias»)
- 1958 — lasteoper «Talvemuinasjutt» («Vanemuises»)
- 1960 — ooper «Tabamatu» («Vanemuises»)
- 1961 — balleti «Kalevipoeg» 2. redaktsioon, uus lavastus «Estonias» (eepose 100. aastapäeva tähistamiseks)
- 1975 — ooper «Rembrandt» (lavastati «Vanemuises»)
- 1978 — Sotsialistliku töö kangelane
- 1983 — lasteoper «Enneolematu ime» (lavastati «Estonias»)
- 1985 — balleti «Kalevipoeg» uus lavastus «Vanemuises» (Ülo Vilimaa lavastus)

EUGEN KAPI LAVATEOSED RAT «ESTONIAS»

Ooperid —

- «Tasuleegid» — 1945, 1948, 1956, 1974
«Vabaduse laulik» — 1950, 1951 (uus red.),
1960, 1985
«Talvemuinasjutt» — 1960
«Enneolematu ime» — 1983

Balletid —

- «Kullaketrajad» — 1956, 1976
«Kalevipoeg» — 1948, 1953, 1961

«Kalevipoeg»

- 1948 — Koreograafiline poem 4 vaatuses, 7 pildis.
Libreto — Andres Särev
Lavastaja ja koreograaf — Helmi Tohvelmann, muusika-
juht — Kirill Raudsepp, näitejuht — Andres Särev.
Lavakujundus — Voldemar Haas, kostüümid — Natalie
Mey.
Kalevipoeg — Ferdinand Veike, Linda — Juta Arg, Saare-
piiga — Geeni Raudsepp ja Valentina Vassiljeva, Sorts
— Boris Blinoff. Kaasa tegid ka meeskoor ja draama
õpperühm ning Koreorgaafiakooli õpilased.
Lavastuse I vaatus valmis aasta varem ja kanti ette
taastatud «Estonia» teatrihoone avamisel.
- 1953 — Ballett 4 vaatuses, 6 pildis.
Libreto — Andres Särev
Lavastajad — Ida Urbel ja Udo Väljaots, dirigent —
Kirill Raudsepp, dramaturgia konsultant — Ilmar Tam-
mur. Lavakujundus — Voldemar Haas, kostüümid —
Natalie Mei.
Kalevipoeg — Väino Aren, Ilmar Silla ja Erich Ülevain;
Linda — Eva Meil, Asta Ots ja Linda Sellistemägi;
Saarepiiga — Eike Joasoo, Yvonne Raksnevitš ja Aigi
Rüütel; Sorts — Boris Blinov, Verner Hagus ja Andrei
Tšugai; Soome sepp — Jaan Johanson, Juhan Jürgo ja
Heino Otto.
- 1961 — Ballett 3 vaatuses, 7 pildis.
Libreto — Andres Särev ja Vladimir Burmeister
Lavastaja ja koreograaf — Vladimir Burmeister, rahva-
tantsude seade — Senta Ots, dirigent — Vallo Järvi,
kunstnik — Lembit Roosa.
Kalevipoeg — Väino Aren; Linda — Liia Leetmaa ja
Ülle Ulla; Saarepiiga — Juta Lehiste ja Tamara Koptel-
kov; Sorts — Ilmar Silla ja Verner Loo; Soome sepp —
Verner Hagus.

Lavastusala juhataja —
JAAN MIKKEL

Dekoratsiooniala juhataja —
KÜLLI ROOT

Kostüümiala juhataja —
LEIDA TALLO

Jumestusala juhataja —
ILLI-ANN KALE

Rekvisiidiala juhataja —
KARIN LINDMAA

Butafooria —
JOHANNA RANNE

Valgustus —
EVALD RADIK —

Pealavameister —
HEINO LILLIPUU

Sisuseletus on koostatud eepose «Kalevipoeg» värsside põhjal
(«Eesti Raamat» 1975)

Kava koostas — P. Palm

Esikaanel — Tõnu Virve plakat